

Dokument 19 (2022–2023)

Sannhet og forsoning

– grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner

RAPPORT TIL STORTINGET FRA SANNHETS- OG FORSONINGSKOMMISSJONEN
Avgitt til Stortingets presidentskap 01.06.2023

Sannhet- og forsoningskommissjonens rapport, overlevert til Stortinget 1. juni 2023. Faksimile/skjerm bilde: Sannhet- og forsoningskommissjonen 2023.

The Truth and Reconciliation Commission in the Media

Abstract: *With the aim of uncovering injustices committed against the Sami and Kven/Norwegian Finns by the Norwegian state, the Truth and Reconciliation Commission delivered its report to the Norwegian Parliament on June 1, 2023. This study examines the media coverage of the Commission's work, the Commission's communication with the media and how this influenced the media coverage. The study utilizes both quantitative and qualitative media data, as well as interviews. The analysis of the quantitative media data shows that media coverage of the Commission was low, despite the increasing attention in news media at the delivery of the report. We link this to the Commission's communication strategy. The qualitative analysis, a discourse analytical approach, identifies four discourses: injustice, the need for action, collective responsibility, and ongoing Norwegianization. The study also reveals how hierarchical and elite-dominated structures characterize the coverage of the Commission, where events are emphasized over processes.*

Keywords: *Truth and Reconciliation committees, Norwegianization, indigenous rights, news coverage, discourse analysis*

Fagfelleurdert

Sannhets- og forsoningskommisjonen i mediene

Sammendrag: Med formål om å avdekke urett og overgrep begått mot samer og kvener/norskfinner av den norske stat, overleverte Sannhets- og forsoningskommisjonen sin sluttrapport til Stortinget 1. juni 2023. I denne studien undersøker vi den norske mediedekningen av kommisjonens arbeid, med særlig vekt på overleveringen av selve rapporten, samt hvordan Sannhets- og forsoningskommisjonen kommuniserte med mediene og hvordan dette påvirket mediedekningen. I studien er det benyttet både kvantitative og kvalitative mediedata, i tillegg til intervjuer. Analysen av de kvantitative mediedataene viser at mediedekningen av kommisjonen var lav, til tross for en økende nyhetsverdi rundt overleveringen av rapporten. Dette knyttes til kommisjonens kommunikasjonsformer som i liten grad involverte nyhetsmediene. Den kvalitative analysen, her basert på en diskursanalytisk tilnærming, identifiserer fire diskurser: urett, behov for handling, kollektivt ansvar og pågående forforskning. Studien avslører også hvordan hierarkiske og elitedominerte strukturer preger mediedekningen av kommisjonen, der enkelthendelser vektlegges mer enn langsiktige prosesser.

Emneord: Sannhets- og forsoningskommisjoner, forforskning, urfolk og nasjonale minoriteter, mediedekning, diskursanalyse

Eli Skogerbo
Professor,
Universitetet i Oslo (UiO)
eli.skogerbo@media.uio.no

Amalie Drage Habbestad
Førstekonsulent,
Norges arktiske universitet, UiT
amalie.d.habbestad@uit.no

Maren Rønning Fjærli
Vitenskapelig assistent
Universitetet i Oslo (UiO),
marenrf@student.uio.no

Eva Josefsen
Professor,
Norges arktiske universitet, UiT
eva.josefsen@uit.no

Innledning

Den norske sannhets- og forsoningskommisjonen leverte sin rapport til Stortinget 1. juni 2023.¹ Forslaget om en sannhets- og forsoningskommisjon hadde i flere år vært debattert, opprinnelig foreslått som en kommisjon for det samiske folket og med vekt på betydningen av internatskolene som for forskningsinstitusjoner. Stortingets endelige mandat omfattet både samer og kvener/norskfinner, og oppgaven var å ta for seg for forskningspolitikken i en større sammenheng. Kommisjonen ble nedsatt av Stortinget våren 2018 og jobbet fram til de overleverte sin rapport til Stortinget 1. juni 2023. Rapporten har vært på høring og behandles etter planen av Stortinget i november 2024.

Det fins mange studier og en rekke eksempler på at journalistikk og mediedekning både har initiert og vært viktige i sannhets- og forsoningskommisjoners arbeid: «One of the most important things a truth and reconciliation commission can do is to engage the wider public with its work», skriver den kanadiske juristen Kim Stanton.² Bare ved å trekke inn hele befolkningen i kommisjonens arbeid kan den uretten som avdekkes, blir forstått og akseptert av flere enn den utsatte minoriteten. I dette bildet spiller journalistikk en avgjørende rolle, både ved sette lys på urett som må opp i dagen, men også ved å generere offentlig bevissthet og interesse for kommisjonenes arbeid og resultater.³ Journalistikk og

nyhetsdekning har makt og mulighet til å utfordre samfunnsmessige tabuer og kaste lys over praksiser som en gang var skjult for offentligheten.⁴ Denne artikkelen vil belyse mediedekningen av den norske sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid i 2023.

Med utgangspunkt i tidligere studier og funn av både sannhetskommisjoner og kommisjoner som har gransket historisk urett, ser denne artikkelen på medieomtalen og mediedebatten om Sannhets- og forsoningskommisjonen og spør:

- 1) *Hvordan kommuniserte kommisjonen med mediene og de berørte partene, og hvordan påvirket valget av kommunikasjonsformer mediedekningen?*
- 2) *Hvilke medier rapporterte om kommisjonens arbeid, og når? og*
- 3) *Hvordan ble kommisjonens sluttrapport kommentert og analysert av norsk riksmidia?*

Bakgrunn

Den 23. mars 2017 publiserte nrk.no/sápmi et hemmeligstemplett internnotat fra same- og minoritetspolitisk avdeling i Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) fra juni 2016.⁵ Bakgrunnen for notatet var en anmodning til KMD fra Sametinget om å sette i gang en granskningskommisjon og kartlegging av fornorskningspolitikken. I dette notatet framgikk det, i korte trekk, at KMD ikke ønsket å nedsette en granskning av fornorskningspolitikken og dens konsekvenser for samer i Norge i form av en sannhetskommisjon. Forklaringen var at de fryktet forventninger om tiltak knyttet til en slik kommisjon, og at lignende krav skulle komme fra kvensk/norskfinsk hold dersom en slik kommisjon ble nedsatt. Desember 2016 ble forslaget om en sannhetskommisjon for fornorskning og urett mot samer og kvener framsatt for Stortinget i et representantforslag framsatt av Kirsti Bergstø (SV) og Torgeir Knag Fylkesnes (SV).⁶ Det var ingen betydelig offentlig debatt rundt en felles sannhets- og forsoningskommisjon for både samer og kvener/norskfinner.

Forslaget var på høring i mai 2017 før Stortingets presidentskap fikk i oppgave å formulere mandat og foreslå medlemmer og sammensetning av kommisjonen, samt navn på kommisjonen, og ble oppfordret til å konsultere med Sametinget og kvenske/norskfinske representanter om dette.⁷

I 2018 opprettet Stortinget Sannhets- og forsoningskommisjonen, bestående av tolv personer.^{8,9} Kommisjonsmedlemmene var for det meste akademikere med samisk, kvensk/norskfinsk og norsk bakgrunn, mens leder var tidligere statsråd og stortingsrepresentant Dagfinn Høybråten. I 2019 inkluderte kommisjonen den skogfinske minoriteten i sitt mandat. Kommisjonens begrunnelse for denne beslutningen er ikke kjent. Kommisjonen gjennomførte arkivgranskinger og fikk utarbeidet åtte eksterne utredninger,¹⁰ hadde totalt 37 åpne møter og kaffemøter og deltok på diverse seminarer, festivaler og sammenkomster. Kommisjonen hadde også møter med blant annet Sametinget, kvenske/norskfinske og skogfinske organisasjoner og andre norske organisasjoner og institusjoner, samt kommisjonene på svensk og finsk side.¹¹

Kommisjonen hadde som mandat å utrede statens fornorskningspolitikken gjennom (1) å gi en historisk kartlegging av norske myndigheters politikk overfor samer og kvener/norskfinner, (2) å se på ettervirkningene av fornorskningspolitikken, og (3) å foreslå tiltak som bidrar til forsoning. I tillegg til beskrivelser av selve oppdraget omhandlet mandatet også utdrettet arbeid, både med hensyn til involvering av og konsultering med berørte miljøer og organisasjoner og formidling til offentligheten. Om det siste sier mandatet: «Fordi etablering av en felles forståelse av fortiden og bredere kunnskap om vår felles historie er en hovedmålsetting for kommisjonens arbeid, skal kommisjonen i tillegg til å avlegge en avsluttende rapport finne egnede midler til å formidle den kunnskapen som framskaffes. Dette kan gjøres ved bruk av digitale medier/internett, gjennom samarbeid med tradisjonelle massemedier og gjennom andre kanaler kommisjonen oppfatter som hensiktsmessige.»¹² Som sitatet viser, hadde kommisjonen i oppdrag å

formidle kunnskapen de frambrakte, ikke bare gjennom en sluttrapport, men også ved kommunikasjon gjennom nyhetsmedier og andre offentlige kommunikasjonskanaler. Mandatet åpnet også for at kommisjonen kunne publisere delrapporter underveis i arbeidet. Kommisjonen hadde altså et ansvar for å finne egnede måter å formidle om sine funn på og informere offentligheten i stort underveis i arbeidet. Samtidig hadde den et handlingsrom når det gjaldt sin offentlige profil og sitt utadrettede formidlingsarbeid.

Kommisjonsrapporten redegjør kort for kommisjonens kommunikasjonsstrategi i et eget delkapittel om *Samfunnskontakt*.¹³ Her vises det til at kommisjonen hadde åpne møter og annen møtevirksomhet med aktører, organisasjoner og institusjoner samt deltok på ulike arenaer hvor det ble formidlet om kommisjonen. Det informeres videre om kommisjonens grafiske profil og kommunikasjonskanalene som besto av en nettside, en Facebook-side og en YouTube-kanal, som har vært brukt til å publisere nyheter, hendelser og kalenderoppdateringer.¹⁴ Det sies videre at nyhetsmediene har vært invitert til åpne møter, og at kommisjonen har hatt 30 presseoppslag i måneden direkte relatert til granskningen.

I praksis hadde kommisjonen sin egen nettside, en Facebook-side og en YouTube-kanal som alle ble fjernet innen en måned etter at kommisjonen avsluttet sitt arbeid. Det var få tilfeller der kommisjonsmedlemmene engasjerte seg i nyhetsmedier, og når de gjorde det, var det i all hovedsak kommisjonslederen. Et sentralt eksempel er et intervju med VG i februar 2023, der Høybråten pekte fram mot avleveringen av sluttrapporten 1. juni samme år. I hovedsak hadde kommisjonen et mer omfattende søkelys fra offentligheten to ganger i 2023: Ved overleveringen av rapporten 1. juni, samt 6. mars da kommisjonen hadde en åpen høring om forsoningstiltak. Begge datoene sammenfalt med medieoppmerksomheten rundt Fosen-aksjonene i Oslo.

Fosen-saken var omtalt i sluttrapporten og ble en integrert del av mediedekningen. Fosen-aksjonene fant første gang sted 24. februar 2023, da en gruppe unge samer og miljøaktivister startet en sivil ulydighetsaksjon i Olje- og energidepartementets inngangsparti i Oslo. Aksjonen var en markering av at det var 500 dager siden Høyesterett dømte etableringen av vindkraftverk på Fosen i Trøndelag i strid med menneskerettighetene til reindriftssamene i området,¹⁵ og av at denne dommen ikke hadde utløst noen reaksjon fra statlige myndigheter. Til tross for dommen fikk altså vindturbinleggene, majoritetseid av staten gjennom Statkraft, fortsette sin virksomhet. Framleggelsen av kommisjonens rapport skjedde 1. juni 2023, dagen før den andre runden med demonstrasjoner mot regjeringens manglende oppfølging av høyesterettsdommen i Fosen-saken. Demonstrasjonene som fant sted utenfor stortingsbygningen, der samer og miljøaktivister protesterte mot vindkraftverkene på Fosen, ga økt oppmerksomhet til kommisjonsrapporten.

Kommisjonen overleverte rapporten i en egen seremoni på Stortinget, direkte sendt på TV og strømmet på nettet, og rapporten ble deretter formidlet gjennom en direkte strømmet og sammenhengende opplesning på *NRK TV* som varte i godt over et døgn. Kommisjonens sluttrapport følger i stor grad strukturen fra mandatet, med unntak av del I, som tar for seg hvordan kommisjonen forsto og utførte sitt oppdrag. Del II følger med en historisk kartlegging av forsoningspolitikken, del III handler om konsekvensene av den, og del IV handler om forsoning og presenterer kommisjonens forslag til forsoningstiltak.¹⁶

To kategorier av sannhetskommisjoner

Det finnes to hovedtyper av sannhets- og forsoningskommisjoner. Den første er den opprinnelige versjonen som har vært etablert i mange nye demokratiske stater etter regimeskifte fra krig, diktatur eller andre totalitære regimer, og der hele befolkningen har vært utsatt for overgrep og menneskerettighetsbrudd. Den andre kategorien er nyere og omfatter sannhets- og forsoningskommisjoner i etablerte demokratier og hvor det er minoritetsgrupper i landet som har vært utsatt for urett av den demokratiske staten

Stortingets flertall uttrykte dyp beklagelse til alle som er blitt urettferdig behandlet i forbindelse med fornuksningspolitikken under behandlingen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport 12. november 2024. Fremskrittspartiets stortingsgruppe støttet imidlertid verken unnskyldningen eller forslagene til forsoningstiltak. Bildet viser saksordfører Svein Harberg (H) helt til høyre, da han presenterte rapporten for Stortinget.

selv. Sannhets- og forsoningskommisjoner opprettes normalt av politiske myndigheter, men ikke alltid. Derimot skal slike kommisjoner være uavhengige av statsmakten, og de skal ha frihet til å velge egne arbeids- og kommunikasjonsformer.¹⁷

Den første kategorien av kommisjoner har som mål å ta et oppgjør med et tidligere voldelig regime ved at ofre får slippe til med sine opplevelser og erfaringer. Ofrene kan i utgangspunktet være hele landets befolkning, og oppgjøret har som mål å etablere en felles forståelse av en historie som har påvirket hele samfunnet. I slike stater vil sannhets- og forsoningskommisjoner være et sentralt tiltak for å konsolidere den nye demokratiske staten og sikre at dette skjer på et rettsstatlig fundament ved at det tas et oppgjør med overgripere. Her har ofre tidligere vært en del av et samfunn som «were once whole, then experienced a rift, and now must be made whole again»,¹⁸ og hvor «societal healing» kan forstås som forsoning.¹⁹ I denne kategorien forventes sannhetskommisjoner «to make recommendations with respect to appropriate reparations for the victims such as compensation that may enable the victims to improve their quality of life»,²⁰ og for «commemoration, apology and reparation».²¹ Den sør-afrikanske kommisjonen er den best kjente blant disse kommisjonene.

Den andre typen er kommisjoner som er etablert i veletablerte demokratier, det vil si hvor det er den demokratiske staten selv som har begått overgrep og gjort urett. Slike kommisjoner har i hovedsak blitt etablert i løpet av de siste to tiårene. Den norske sannhets- og forsoningskommisjonen tilhører denne kategorien, sammen med blant annet kommisjoner i Canada, delstaten Victoria i Australia, Grønland, Sverige og Finland. Disse kommisjonene tar for seg hvordan avgrensede deler av landets befolkning, nemlig urfolk og kulturelle minoriteter, har vært utsatt for assimilering, diskriminering og overgrep som et resultat av demokratiske og rettslige beslutninger. Her er det altså ikke snakk om stater som har gått

«Med dette ber stortinget om unnskyldning for tidligere stortings aktive rolle i fornorskningspolitikken og erkjenner ansvar for denne politikens konsekvenser for grupper og enkeltindivider», sa saksordfører Svein Harberg (H) til stortinget 12. november 2024.

fra å være *hele*, har gjennomgått en splittelse på grunn av vold mot landets borgere, og nå må finne tilbake til et helbredet samfunn. I etablerte demokratier har det vært det demokratiske systemet selv, ved den permanente majoritetskulturens dominans, som over lang tid initierte, utviklet og implementerte assimileringspolitikken, og som fremmet samfunnsnormer for majoritetskulturens hegemoni. I Norge ble idealet om en kulturelt homogen stat etablert som grunnlaget for framveksten av den moderne statens formelle og juridiske strukturer – og dermed samfunnsstrukturer generelt. Det er med dette som bakgrunn at mediens rapportering om den norske sannhets- og forsoningskommisjonen bør undersøkes.

Teori og litteratur

I avsnittene ovenfor har vi skissert bakteppet for analysen. I denne delen skal vi redegjøre for tidligere studier av dekning og journalistikk rundt sannhets- og forsoningskommisjoner. Vi trekker også på studier av mediedekning og journalistikk rundt lignende kommisjoner som har hatt som oppdrag å avdekke historisk urett og overgrep mot grupper, minoriteter og urfolk, ettersom disse også har hatt som mandat å belyse, granske og foreslå tiltak for å hele skader og forhindre at urett gjentas.

Studier av medier og sannhetskommisjoner

Det er flere kilder i forskningslitteraturen om den opprinnelige typen av sannhets- og forsoningskommisjoner i nye demokratier, det vil si der hvor hele befolkningen har vært ofre for tidligere voldelige regimer, hvor mediens betydning for kommisjonsarbeidet har vært belyst. Molly Andrews peker på at sannhetskommisjoner i nye demokratier (f.eks. Sør-Afrika) kan fungere som «grand narratives», der historiene som blir fortalt og hørt, blir betydningsfulle for nasjonen og den nasjonale fellesskapsbyggingen.

Hun skildrer sannhetskommisjoner som forvaltere av det kollektive minnet, hvor innbyggerne engasjerer seg i å fortelle og lytte til hverandres historier. Slik kunne sannhetskommisjoner gi mulighet for landets innbyggere til å være med og bestemme hva som skal være inkludert, og hva som skal være ekskludert fra historien nasjonen forteller om seg selv og sin traumatiske fortid.²² Hayner peker derimot på at sannhetskommisjonene, på grunn av sine mandater, mål, de politiske omgivelsene og politisk organisering, blir selektive i utvalget av historiene de presenterer.²³

I etablerte demokratier, som det norske, er perspektivet om «grand narratives» mindre relevant, etter som staten allerede bygger på et «forestilt fellesskap» – «imagined community»²⁴ der nasjonsbyggingen i stor grad har skjedd ved å utdefinere, diskriminere og assimilere kulturelle og etniske minoriteter.²⁵ Mange norske medier har også spilt en stor rolle i nasjonsbyggingshistorien og har i større eller mindre grad tatt et oppgjør med egen rolle. Nyhetsdekning og journalistikk er praksis som både befinner seg i den historiske konteksten og har som oppgave å kritisk granske hvordan fornorskningsprosessene har skapt urett og ulikhet og fremdeles gjør det.

Det finnes også en omfattende og allsidig forskning på sannhets- og forsoningskommisjoner i vel etablerte demokratier, der staten selv har gjort overgrep mot landets kulturelle minoriteter og urfolk. Forskning i Canada har blant annet vært rettet mot hvordan en kommisjon kan mobilisere befolkningen²⁶ og formidle urfolks narrativer²⁷. Det har også vært studier av nyhetsmedienes betydning for forståelsen og formidlingen av forsoning. Rosemary Nagy og Emily Gillespie studerte hvordan nyhetsmediene «rammet inn» (*framed*) nyhetshistoriene om den kanadiske sannhetskommisjonens arbeid med å avdekke behandlingen av de kanadiske urfolkene på internatskoler (*residential schools*). Mens urfolks egne organisasjoner og talspersoner framhevet de langsiktige konsekvensene av internatskolene og understreket at forsoning krevde avkolonisering og politisk og systemisk endring nasjonalt, fokuserte nyhetsmediene på *overlevende* fra disse skolene som traumatiserte individer, og på forsoning som tilgivelse, helbredelse og forståelse.²⁸ Videre fant de at sammenhengen fra sannhet til forsoning ble rammet inn av mediene som *sannhet som terapi, ikke-urfolks roller som vitner, behovet for utdanning og opplysning*²⁹ og *at sannheten er forsoning*³⁰. Matt James bygget videre på deres funn og undersøkte hvilke forståelser av forsoning som kom til uttrykk i medietekster over en periode før og under arbeidet til den kanadiske sannhets- og forsoningskommisjonen. Han fant blant annet at medierapporteringen kunne deles i tre: Forsoning handlet om medmenneskelighet og reparasjon for urfolk, mens ikke-urfolks bidrag var «lytting, læring og godvilje», hvor affektiv representasjon overskygget mer substansielle oppfatninger av forsoning knyttet til land og ressurser, og at arbeidet med offentlige arrangementer og oppsøkende strategier ikke endret denne oppfatningen.³¹ Nagy og Gillespie og James peker altså på at mens urfolks organisasjoner trekker fram at forsoning handler om at den koloniserende makten retter opp tidligere urett ved systemiske og strukturelle endringer, framheves ikke-substansielle tiltak som lytting og læring – og ikke refordeling av ressurser og makt – som sentralt i forsoningsprosessene for majoritetssamfunnets institusjoner.³²

Nyheter og medielogikk

Studiene til Nagy og Gillespie og James om hvordan den kanadiske sannhets- og forsoningskommisjonens sentrale begreper, «sannhet» og «forsoning», ble fortolket og dekket i nyhetsmediene, belyser også hvordan journalistikkens egne kriterier for utvelgelse av nyheter fører til at mediedekningen blir preget av stereotypier og forenklinger. Forskningslitteraturen om nyheter og nyhetsproduksjon belyser både hvordan nyheter konstrueres og fortelles i en sosial kontekst, og hvordan journalistikken er preget av hensyn som kan være vanskelige å forene.³³ Studier av nyhetsproduksjon viser at eksklusivitet, konflikt, negativitet, drama, eliteorientering og saker som allerede er på dagsordenen, har høyere nyhetsverdi enn

politiske og prosessuelle nyheter som går over lang tid, er komplekse og oppfattes som mindre relevante for mediets publikum.³⁴ Galtung og Ruge pekte allerede for seksti år siden på at kriteriene for nyhetsproduksjon i praksis privilegerer historier om dem som allerede er mektige.³⁵ Ofte framstilles staten i mediene – ikke minst i Norge – som relativt harmonisk, mens minoriteter og marginaliserte er kilder til konflikt og problemer. Når vi legger dette perspektivet på journalistikk om sannhetskommisjoner, kan disse trekkene ved nyhetsproduksjonen bidra til å svekke den offentlige forståelsen og bevisstheten om kommisjonens virksomhet og funn, og marginalisere saker om sosiale grupper og etniske minoriteter i landsdekkende nyhetsmedier – som også kan betegnes som majoritetsmedier.³⁶

Nyhetsjournalistikk vil ofte sette søkelys på et relativt smalt spekter av historier som antas å være av interesse for det publikummet de betjener, i varierende grad begrenset av markeder, nasjonaliteter, lokaliteter eller språk, og dermed overskygge andre.³⁷ Vranic og Skogerbø³⁸ har for eksempel vist at mediedekningen av den norske sannhetskommisjonen var størst i 2017, altså mens debatten om forslaget om en kommisjon pågikk, og før kommisjonen ble oppnevnt. Deretter gikk mediedekningen ned hvert år. Andre studier har dokumentert at samiske spørsmål i hovedsak dekkes av regionale og lokale medier i nord.³⁹ Det finnes mange studier som handler om at minoritetsperspektiver og minoritets saker i liten grad kommer fram i landsdekkende nyhetsmedier.⁴⁰ I land og landområder som har vært utsatt for kolonisering og assimileringpolitikk, vet vi at nyheter om og fra urfolk og etniske minoriteter har vært gjenstand for marginalisering, ekskludering og fortielse. Dette har vært en sentral del av maktutøvelsen i koloniserte områder, også i Norden.⁴¹ Selv om den samiske mediehistorien er lang, har samiske medier og nyhetsproduksjon helt fram til de siste tiårene hatt lite gjennomslag i majoritetsmediene.⁴² Dette kan forklares, som nevnt ovenfor, av nasjonsbygging og eksklusjon. Men det kan også forklares ut fra journalistikkens og nyhetslogikkens egne mekanismer og verdier som tilsier at saker som handler om eliter og konflikt, og som oppleves som relevant og nært for det publikummet (markedet) mediet henvender seg til, vil bli prioritert som nyhetshistorier.

Et annet aspekt som kan ha betydning for dekingen av sannhetskommisjonen, er om den gjennom sin egen kommunikasjonsstrategi har søkt å sette og påvirke nyhetsmedienes dagsorden.⁴³ Flere kommisjoner med gransking av fortidig og nåtidig urett internasjonalt (Sør-Afrika, Canada, Sverige) har hatt utstrakt medieinvolvering som middel for å nå ut til majoritetsbefolkningen og sette sine saker på både den mediale og politiske dagsordenen.⁴⁴ Timing, samhandling med journalister og media, og produksjon av såkalte «informasjonssubsidier» (f.eks. pressemeldinger, historier, kronikker) kan være avgjørende for å tiltrekke medieoppmerksomhet til kommisjonenes arbeid og funn.⁴⁵ Broderstad og Josefsen illustrerer dette poenget, hvor de viser at den norske sannhets- og forsoningskommisjonen hadde åpne lokale møter der de hovedsakelig lyttet til enkeltpersoner og organisasjoner, mens formidling fra kommisjonens side om foreløpige funn i arbeidet ikke var prioritert.⁴⁶ Møter med organisasjoner og institusjoner var ofte lukket for innsyn fra media og publikum, og kommisjonen produserte lite informasjon beregnet på å tiltrekke seg medieoppmerksomhet, engasjere publikum og opplyse offentligheten om kommisjonens arbeid, slik blant annet Stanton og de Costa peker på som sentrale aspekter ved sannhets- og forsoningskommisjoner.⁴⁷

Medierapportering og offentlig lytting

I forskningslitteraturen finnes det også normative retninger som peker på betydningen av at journalistikken bør bidra til «public listening»⁴⁸. Ved å flytte ansvaret fra den som snakker, til lytteren, kan offentlig lytting være en vei for rettferdighet.⁴⁹ Journalistikkens oppgave blir i dette perspektivet å få fram saker, synspunkter og grupper som ikke har blitt hørt, og bidra til at de blir det. Mediesosiologen Charles Husband argumenterer for en rett til å bli forstått som utfyller den antatte retten til å kommunisere

i en multi-etnisk offentlighet.⁵⁰ Dette perspektivet er en videreføring av argumentet om at undertrykte og marginaliserte grupper og stemmer må gis større tilgang (access) til journalistikk og medier. I «public listening»-perspektivet ses tilgang i seg selv som utilstrekkelig, og ansvaret forskyves derfor fra de marginaliserte til at offentlige institusjoner med privilegier og makt (som nyhetsmedier) har ansvaret for å lytte til disse gruppenes krav og meninger og løfte dem fram i offentligheten. I tråd med denne tenkingen blir både nyhetsmedienes og sannhetskommisjonens rolle å aktivt lytte til historier fra folk og grupper som har vært fortiet, og å avdekke og undersøke skjulte historier og formidle dette videre.⁵¹ Lytteperspektivet peker mot at historier kan ha vært kjent og fortalt før, men ikke aktivt lyttet til. Det er imidlertid ikke gitt at lytting i seg selv fører til endring, slik blant annet Nagy og Gillespie og James pekte på.⁵² Nyhetsmedier kan for eksempel løfte fram samiske erfaringer og synspunkter om manglende rettigheter til land og vann uten at krav om refordeling av ressurser støttes verken redaksjonelt eller av politiske myndigheter. Eva Maria Fjellheim beskriver for eksempel hvordan konsultasjonsprosessene omkring utbyggingen av vindkraftverket på Øyfjellet ble opplevd som uten betydning for utfallet av reindrifstutøverne i området.⁵³

Journalistikk kan også ha en instrumentell rolle i å fremme lyttepraksis på ulike nivåer mens sannhetskommisjoner arbeider. Costera Meijer og Wasserman er blant dem som har argumentert for at lytteperspektivet flytter oppmerksomheten fra journalistikkens tradisjonelle vaktbikkjerolle til etikk og praksis som kan legge til rette for politisk lytting.⁵⁴ O'Donnell framhever journalistikkens potensial til å gjøre det mulig for folk å lytte og høre ukjente stemmer, bryte stillhet og bygge meningsfull dialog til tross for forskjeller og avvik.⁵⁵ Wasserman påpeker at en lytteetikk kan forsterke journalistikkens rolle fra å være portvoktere til å bli portåpnere.⁵⁶ Vektleggingen av å lytte på tvers av forskjeller framhever skjæringspunktet mellom lytteprosesser, demokrati, medier og marginalisering. Det er imidlertid en innbygd spenning i disse perspektivene i forhold til hvilke roller journalistikken har overfor sannhetskommisjonenes virksomhet: På den ene siden kan journalistikken ses på som et virkemiddel, en kanal, for at kommisjonene kan kommunisere med de berørte partene og formidle sine funn. På den andre siden skal journalistikken også granske og overvåke kommisjonens virksomhet som forvalter av sannhet om historisk urett. Disse studiene peker på at det er nødvendig å problematisere journalistikkens makt til å velge vinklinger som individualiserer konsekvensene av statlige overgrep, og deres makt til å velge narrativer som ikke rokker ved koloniale strukturer.

Journalistikken har viktige roller å spille: for det første for å gi en omfattende og nøyaktig redegjørelse for kommisjonens saksgang og funn, og for det andre for å gi grunnlag for meninger og debatter.⁵⁷ Journalistikken slutter heller ikke med konklusjonen av kommisjonens arbeid. Medienes rapportering følger opp gjennomføringen av anbefalingene fra kommisjonen. Slik løpende dekning kan sikre at publikum forblir engasjert og informert, og fungerer som en drivkraft for å skape konkret og varig endring.

De perspektivene vi har trukket fram over, danner det teoretiske grunnlaget for analysen av mediedekningen som blir presentert på sidene som følger.

Tilnærming og metoder

Vår analyse baserer seg på både kvantitative og kvalitative analyser av mediedata. Ved hjelp av medieovervåkingsverktøyet Infomedia, som har vært benyttet i forskningsprosjektet Expectations, Truth and Reconciliation in a Democratic Welfare State (TRUCOM),⁵⁸ undersøker artikkelen mediedekningen – på nettet og i fysiske aviser – om kommisjonen i perioden 01.01.–31.12.2023. Dataene inkluderer artikler samt debatt-/meningsinnlegg fra aviser, både på nett og papir, i tillegg til TV og radio.⁵⁹ Vi har hatt et aktivt søk i Infomedia etter ordene «sannhetskommisjonen», «forsoningskommisjonen» og «sannhets- og forsoningskommisjonen». Nøkkelinformasjon om dataene ble registrert i et Excel-ark, og flere spørsmål

ble stilt og besvart med ja eller nei. Noen refleksjoner rundt kategoriseringene og spørsmålene som ble stilt om dataene som ble samlet, er nødvendige her.

Ved koding av dataene ble mediedekningen sortert i to hovedkategorier: «om kommisjonen» og «kommisjonen bare nevnt». Dette har gjort det mulig for oss å skille mellom mediedekning som eksplisitt var opptatt av kommisjonen, og mediedekning som bare viste en bevissthet om kommisjonens eksistens, eller der kommisjonen var nevnt i en setning. Vi forholder oss derfor til data kodet som «om kommisjonen» i denne artikkelen.

Kvalitativ analyse av medietekster

I tillegg til den kvantitative oversikten har vi valgt ut 21 nyhetssaker og kommentarer fra riksdekkende norske nyhetsmedier for kvalitativ analyse. Sakene ble publisert i forbindelse med overleveringen av meldingen til Stortinget. Kriteriet for utvalgelse var 1) at saken eller kommentaren var direkte knyttet til publiseringen av rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen; 2) at nyhetsmediet som publiserte den, var et landsdekkende nyhetsmedium, det vil si en type medium som hadde marginal dekning av sannhetskommisjonen mens arbeidet pågikk;⁶⁰ og 3) at artiklene eller kommentarene opprinnelig ble publisert av nyhetsmediet (dvs. ikke var en nyhetsbyråartikkel). Etter disse kriteriene bestod utvalget av 21 tekster, publisert mellom 1. og 8. juni 2023. 20 av dem er artikler (ledere, kronikker og nyhetsartikler) og én er et radioinnslag på Dagsnytt 18 (NRK P2). Artiklene er publisert i mediehusene *Verdens Gang (VG)*, *Aftenposten*, *Dagbladet*, *NRK*, *Vårt Land*, *Klassekampen*, *Dagsavisen*, *Nationen* og *Morgenbladet*.

Artiklene er analysert ved hjelp av diskursanalyse, en tilnærming som undersøker «hvordan en tekst er tilpasset en bestemt kontekst, og hvilke tenke-, tale-, handlings- og væremåter denne teksten uttrykker i den aktuelle konteksten».⁶¹ Denne tilnærmingen studerer språk i kontekst, med utgangspunkt i at språket gir adgang til virkeligheten, og at gjennom språket konstrueres representasjoner av virkeligheten, altså diskurser.⁶² Diskurser kan forstås som tale- og tenkemåter som uttrykker og reflekterer verdensoppfatninger,⁶³ og som språkbruk knyttet til holdninger, verdier og kunnskap.⁶⁴ Diskursanalyse bidrar dermed til en økt bevissthet om hvordan mediene uttrykker holdninger til verden, samt hvordan språkbruk representerer tale- og tankemønstre.⁶⁵ Ettersom utvalget består av et lite antall tekster, er disse nærlest. Det er lagt vekt på språk, formuleringer, vinklinger og perspektiver, og hvilke stemmer som kommer fram i artikkelen, både gjennom kildebruk og innhold. Bildebruk er også med på å uttrykke perspektiver og synliggjøre stemmer, derfor er artiklenes bilder også analysert.

Intervjuer

I tillegg til de kvantitative og kvalitative analysene av mediedata har intervjudata fra TRUCOM-prosjektet vært bakgrunnskilder. Det ble det gjort intervjuer under kommisjonens arbeidsperiode med enkeltpersoner, samepolitikere, stortingsrepresentanter og samiske og kvenske/norskfinske organisasjoner og institusjoner som var i kontakt med kommisjonen. I tillegg ble det gjennomført i alt fire intervjuer med representanter for kommisjonen. Intervjuene omfattet et bredt spekter av temaer, herunder media. Spørsmålene handlet om den da pågående mediedekningen og omfanget av denne, og hvordan kommisjonen har fulgt opp mandatet om å formidle kunnskapen som ble innhentet, gjennom bruken av sosiale medier. Intervjuene er analysert og kategorisert i analyseverktøyet Nvivo.

Resultater

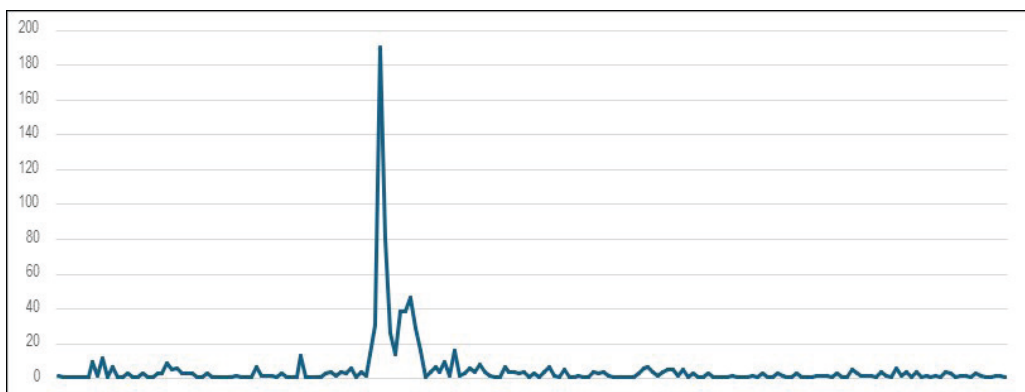
Sannhets- og forsoningskommisjonen hadde en egen kommunikasjonsplan. Det oppgis i intervju at informasjon fra kommisjonen ble delt via brosjyrer, flyere og annonser fra kommisjonen, samt på kom-

misjonens nettside, Facebook-side og YouTube-kanal. Det ble videre gitt informasjon på ulike møter om kommisjonens mandat, arbeidsform og medlemmer, inkludert åpne folkemøter. Det opplyses i intervju at representanter for kommisjonen har stilt opp på intervju ved henvendelser fra nyhetsmediene. Det er i all hovedsak kommisjonslederen som har hatt denne oppgaven, selv om også andre medlemmer har representert kommisjonen i nyhetsmediene og på arenaer kommisjonen ble invitert til under arbeidet. Det trekkes også fram at kommisjonen orienterte seg mer mot nasjonale medier etter hvert som tidspunktet for avlevering av rapporten nærmet seg, altså mot journalister og mediekommentatorer. Denne kontakten handlet ikke primært om kontakt for intervju der og da, men opplyses å ha hatt fokus på å berede grunnen for framtidige medieoppslag i forbindelse med avleveringen av sluttrapporten. Hva dette innebar i praksis, ble ikke utdypet i intervjuene. Det ble i ettertid klart at bruken av kunst og kultur i formidlingen var en sentral del av kommisjonens kommunikasjonsstrategi.

Medieoppslag

Kommisjonen oppgir i sin sluttrapport at nasjonale, regionale og lokale medier har skrevet om arbeidet, og at media ble invitert til kommisjonens åpne møter. Det oppgis også at det hadde vært rundt 30 mediepublikasjoner knyttet direkte til kommisjonens arbeid hver måned.⁶⁶ Dessverre har vi ikke tilgang til datagrunnlaget for denne opplysningen. I vår analyse av mediedekningen bygger vi på dataene som er samlet inn av TRUCOM-prosjektet som beskrevet ovenfor. Vi gjorde et analytisk skille mellom media som rapporterte *om* kommisjonen og media som bare *nevner* kommisjonen i andre nyhetssaker. Vranic og Skogerbø fant at det var marginal og hierarkisk rapportering og debatt i landsdekkende nyhetsmedier om kommisjonen før den ble etablert og fram til 2021.⁶⁷ Dette avspeiles i at det meste av mediedekningen og debatten skjedde i samiske, kvenske, og lokale og regionale medier i Nord-Norge, det vil si i områdene som tradisjonelt har vært samenes hjemland og de tradisjonelle bosetningsområdene for kvener/norskfinner.

Vår analyse tar utgangspunkt i disse funnene og prosjektets registrering av mediedekningen i 2023. Når vi ser på hele mediedekningen om kommisjonen i 2023, 1004 saker, ser vi umiddelbart at den var marginal i store deler av året, men toppet seg rundt innleveringsdatoen for rapporten (figur 1) og falt ganske snart tilbake til et lavt nivå. Over halvparten av sakene i 2023 *om kommisjonen*, 523 saker, ble publisert i uken før og etter overleveringen av kommisjonens sluttrapport til Stortinget.

Figur 1: Mediedekningen om kommisjonen 2023. N: 1004

Kvantitativ analyse

Mediedekningen, som inkluderer tv, radio, nettavis og papiravis, i månedene før og etter at kommisjonens sluttrapport ble levert, fulgte mønsteret som er etablert i tidligere studier om kommisjonen.⁶⁸ Som figur 1. viser, er det også noe økt mediedekning rundt februar/mars, noe som henger sammen med kommisjonsleder Høybråtens intervju i VG 3. februar, den samiske nasjonaldagen 6. februar, Fosen-demonstrasjonene i Oslo i mars og den omfattende høringen som kommisjonen gjennomførte 6. mars 2023. På tross av disse fire faktorene tidlig på året 2023 var mediedekningen *om kommisjonen* lav.

Da rapporten ble levert 1. juni 2023, så vi økt medieoppmerksomhet samme dag, samt økt mediedekning på dagen én uke etter, men dette flater seg ut, og rundt en uke etter rapportinnleveringen er medieoppmerksomheten tilbake til samme nivå, om noe lavere, resten av året. Overleveringen av kommisjonens sluttrapport til Stortinget der stortingspresidenten mottok rapporten, ble direktesendt på TV og strømming, etterfulgt av ca. 30 timer direktesendt og strømmet opplesning av rapporten fra Nationaltheatret. Representanter for nasjonale institusjoner, scenekunstnere og helt vanlige folk leste kapitler fra rapporten. De pågående Fosen-demonstrasjonene økte sannsynligvis nyhetsverdien av rapporten i noen dager.

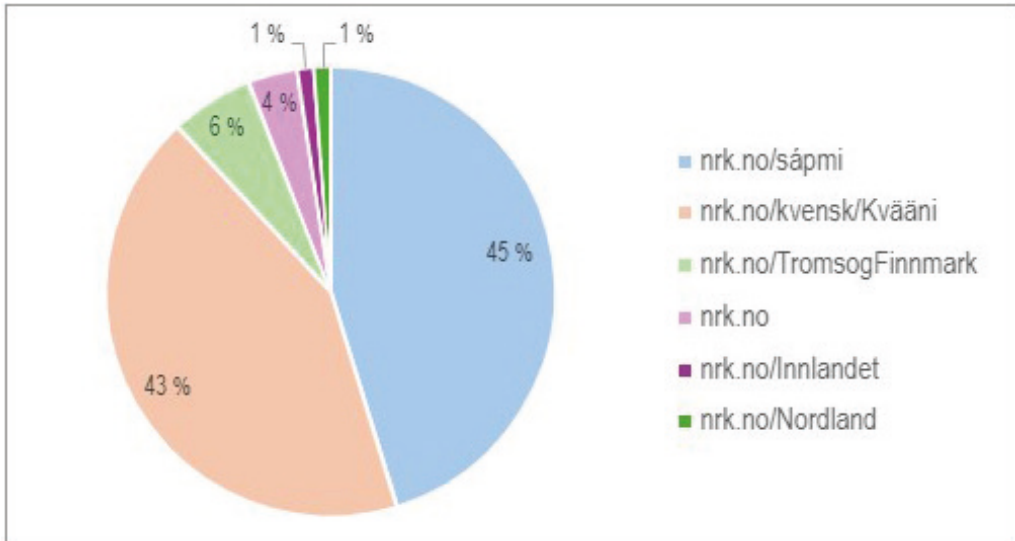
Når vi tar et skritt videre inn i analysen, finner vi også at den hierarkiske strukturen rundt hvilke nyhetsmedier som publiserte saker eller debattinnlegg om kommisjonen, fortsatte i 2023. Samiske og kvenske medier, samt lokale og regionale medier i nord, sto for hovedtyngden av mediedekningen og debatten om kommisjonen i 2023 (tabell 1) som tidligere år. *NRK* og *Vårt Land*, sistnevnte en kristen nisjeavis, var de eneste nyhetsmediene med et landsdekkende publikum som var blant de ti nyhetsmediene som dekket kommisjonsarbeidet mest.

Topp 10 medier «om kommisjonen»

Ságat	11 %
Ruiijan Kaiku	9 %
Altaposten	6 %
Nordnorsk Debatt	4 %
Nordlys	4 %
NRK Sápmi	4 %
NRK Kvensk/NRK Kvääni	4 %
Framtid i Nord	4 %
iTromsø	3 %
Vårt Land	3 %

Tabell 1. Topp 10-medier som dekket kommisjonen i 2023. N: 1004

En nærmere titt på nettsidene til *NRK*, nrk.no, viser at de samiske og kvenske divisjonene av allmennkringkasteren var de dominerende innholdsprodusentene av innslag om kommisjonen (figur 2). Figur 2 inkluderer alle oppslag på *NRKs* nettavissider (N=84) fra 2023. Kun fire prosent av nrk.no sin mediedekning «om kommisjonen» ble publisert på nrk.no sin hovedkanal (figur 2). Distriktssiden til Nr.no for Troms og Finnmark hadde flere publikasjoner om kommisjonen enn hovedsiden til nrk.no.

Figur 2. Fordeling av oppslag i 2023 om kommisjonen i NRKs nettaviser. N: 85

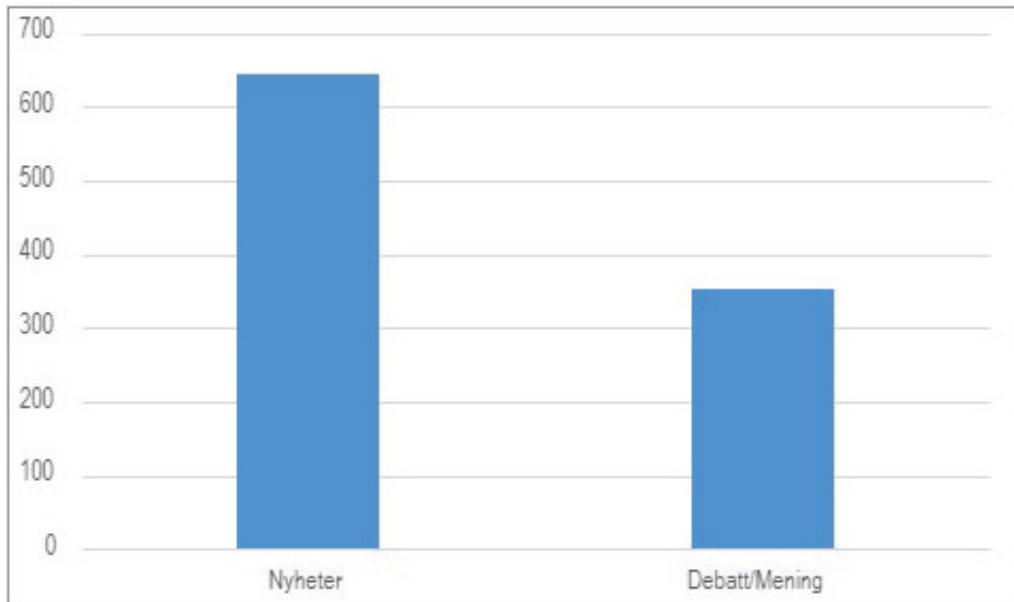
Det vi ser i figur 2, er at også på NRKs nettavissider har nyheter og debatt/meningsinnlegg om kommisjonen blitt rettet mot eller kategorisert som et tema hovedsakelig for samer, kvener/norskfinner og mer generelt for publikum i Nord-Norge.

Medieoppslag kan også deles inn i sjangre. Da vi gjorde dette for mediedekningen i 2023, fant vi at nyhetssaker utgjorde to tredjedeler av materialet, mens meningsstoff som kronikker og debatt bidro med en tredjedel av sakene (figur 3). I tillegg til at riksdekkende medier hadde økt dekningen rundt tidspunktet for kommisjonens sluttrapport 1. juni 2023, var det også flere leserbrev, kommentarer og kronikker i riksdekkende medier i 2023. I lokale, regionale, samiske og kvenske medier finner vi ikke at det skjer tilsvarende endring rundt dette tidspunktet, det har vært debatt om kommisjonen i mange år, og denne fortsatte også gjennom hele 2023.⁶⁹

Omtrent en uke etter overleveringsseremonien sank mediedekningen om kommisjonsrapporten i landsdekkende nyhetsmedier, illustrert ved at ingen av dem hadde mer enn ett element i den andre uken. Som forventet fortsatte rapporteringen i regionale, lokale, samiske og kvenske medier i perioden. Samlet viser den kvantitative analysen at kommisjonen forble et marginalt tema i norske nyhetsmedier. Det var ingen medietaushet om sakene, da samiske, kvenske og regionale og lokale medier opprettholdt nyhetsproduksjon og arenaer for debatt, men saken var mer eller mindre usynlig for flertallet av det norske mediepublikummet bortsett fra noen dager i juni 2023.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport i norske nyhetsmedier

Da Sannhets- og forsoningskommisjonen la fram sin rapport for Stortinget, publiserte kommisjonens leder Dagfinn Høybråten en kronikk i VG der han oppsummerte arbeidet med og funnene fra rapporten.⁷⁰ I kronikken gikk han inn på hvilke tiltak kommisjonen mente må gjennomføres, og forforskningens konsekvenser. Siden vi allerede vet at samiske, kvenske, lokale og regionale medier publiserte nyheter

Figur 3. Sjangere om kommisjonen. N: 1004

og debatt om kommisjonen mens den var i arbeid, ser vi i dette avsnittet på hvordan et utvalg av norske riksdekkende nyhetsmedier rapporterte og kommenterte rapporten (se metodeseksjonen for detaljer). Felles for disse mediene er at de relativt sjelden rapporterte om kommisjonen mens den arbeidet. I utvalget finnes det følgelig mange beskrivelser av rapportens innhold, referanser til overleveringen av rapporten og beskrivelser av fornorskningen. Andre gjennomgående temaer i tekstene inkluderer den da dagsaktuelle Fosen-saken, situasjonen for samer, kvener/norskfinner og skogfinner i dag, samt hva slags ansvar den norske majoritetsbefolkningen har i forbindelse med forsoning. Med utgangspunkt i artiklenes tematikk, vinkling og språkbruk har vi identifisert fire diskurser som alle uttrykker ulike forståelser av fornorskningen og muligheter for forsoning: urett-diskursen, handlingsdiskursen, kollektivt ansvar-diskursen og fornorskningen fortsetter-diskursen.

Urettdiskursen er fortidsorientert og gjenkjennes i beskrivelser av fornorskingsprosessen. Skildringene illustrerer hvordan fornorskningen representerer et mørkt kapittel i Norges historie som befolkningen og myndighetene i dag burde skammes over. Ettersom Sannhets- og forsoningskommisjonen offentlig presenterte sine funn om fornorskningen, knyttes referanser til rapporten i mediedekningen til urettdiskursen. Et annet kjennetegn som plasserer disse beskrivelsene i urettdiskursen, er bruken av et metaforisk språk. Eksempler på slik språkbruk inkluderer: «Denne mørke delen av Norges historie kaster sine skygger inn i vår egen tid»⁷¹, «En skammens rapport» [tittel]⁷¹ og «Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport slår en knyttneve inn i den nasjonale selvtilfredsheten»⁷², «En norsk skamlett» [tittel]⁷³, «Stortinget fikk i dag en rapport som er svært kritisk til fornorskningen, en tvangstrøye som lagde dype sår hos store deler av befolkningen»⁷⁴, «knusende dom»⁷⁵ og «Slaget om Øyfjellet» [tittel]⁷⁶. Den metaforiske språkbruken gjenkjennes som oftest i lederne og kronikkene, men også i noen av nyhetsartiklene. Den trolig mest siterte av disse kommentarene, «En skammens rapport», er skrevet av politisk kommentator

Meninger

Tap og urett i statlig regi

Sannhets- og forsoningskommisjonen som har gransket forforskning og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner og leverte i dag sin rapport til Stortinget. Vi foreslår fem grep for et mer forsonet samfunn.

Forskningspolitikkens historiske framgangsmåte med elementer av vold har vært negativt utvirket og all forsoningspolitikkens historiske negative konsekvenser både for enkeltpersoner og for minoritetsgrupper. Sammen og motstand som gruppe, skriver Dagfinn Høybråten. Foto: Olav Østbø / VG

Torsdag 1. juni 2023 kl. 12:03

En skammens rapport

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport slår en knyttneve inn i den nasjonale selvtilfredsheten.

▶ Lytt til artikkelen • 5 min

Sannhets- og forsoningskommisjon fremføres i sin helhet på Nationaltheatret i Oslo. Her er det skuespiller Lene Cecilia Sparrok som leser fra rapporten etter at den ble overlevert til Stortinget. Foto: Hanne John, NTB

LEDER

Sannhets- og forsoningskommisjonen

En norsk skamplutt

Politikken lyktes nesten i sitt uhyggelige mål.

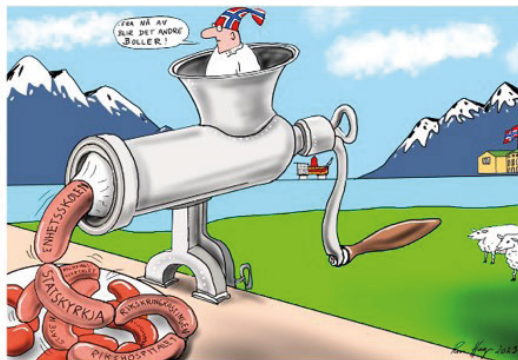
KAMPEN FORTSETTER: Ella Marie Hætta Isaksen og fosenaktivistene kjemper fortsatt for urfolks rettigheter. Sannhets- og forsoningskommisjonen betyr forhåpentlig et nytt kapittel i myndighetenes håndtering. Foto: Terje Bendiksy / NTB

KAMPEN FORTSETTER: Ella Marie Hætta Isaksen og fosenaktivistene kjemper fortsatt for urfolks rettigheter. Sannhets- og forsoningskommisjonen betyr forhåpentlig et nytt kapittel i myndighetenes håndtering. Foto: Terje Bendiksy / NTB

Leder

Viktig avdekking av hensynsløs forforskning

Sannhets- og forsoningskommisjonen har brukt fem år på å granske storsamfunnets forforskning og urett mot samer, kvener og skogfinner. Funnene smerter. Nå må de erkjennes og følges opp.

Tegning: Roar Hagen

Dagfinn Høybråten skriver at «offentlige myndigheter må erkjenne at det har vært begått urett og at forsoningspolitikken hadde negative konsekvenser både for enkeltindivider og for kvener/norskfinner, samer og skogfinner som grupper (VG, 01.06.23). «Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport slår en knyttneve inn i den nasjonale selvtilfredsheten», skriver Harald Stanghelle i Aftenposten (01.06.23). «For å komme til forsoning, må sannheten om fortida fram i all sin vonde og brutale helhet», skriver lederskribenten i Dagbladet (01.06.23). «Funnene smerter. Nå må de erkjennes og følges opp», skriver lederskribenten i VG (01.06.23) – alle på samme dag som kommisjonens rapport ble lagt frem.

Harald Stanghelle og publisert i Aftenposten 1. juni 2023. Den framhever rapporten som et dokument som bærer bevis for den historiske assimileringen, misbruket og diskrimineringen av samene og de nasjonale minoritetene, og argumenterer sterkt for at det er på tide for norske myndigheter og det norske folk å

anerkjenne og ta et oppgjør med fortidens urettferdigheter og de pågående samtidige konsekvensene av tidligere politikk.⁷⁷ Som forventet var dette temaet, anerkjennelse, oppgjør og mulig framtidig forsoning blant de store temaene i rapporteringen og kronikkene vi har valgt ut.

Handlingsdiskursen, som er framtidsorientert, finnes i artiklene som tar opp hvilke tiltak som må iverksettes for å skape forsoning. Et gjennomgående perspektiv i handlingsdiskursen er at jobben ikke er ferdig nå som kommisjonen har lagt fram rapporten, oppsummert i følgende setning fra en av artiklene: «Oppfølgingen av kommisjonens rapport krever erkjennelse som grunnlag, og vilje til handling som drivkraft – fra kommisjonens oppdragsgiver – Stortinget»⁷⁸. I artiklene fra *Vårt Land* knyttes kirkens rolle i fornorskningen og ansvar for forsoningen til handlingsdiskursen. Det legges mer vekt på hvilke tiltak myndighetene, Stortinget og offentlige instanser må gjøre, og mindre vekt på den vanlige nordmannens ansvar. Det perspektivet kan imidlertid også gjenkjennes i andre deler av utvalget.

Den tredje identifiserte diskursen legger vekt på at *folk flest* må ta innover seg konsekvensene fornorskningen hadde og fortsatt har for den samiske, kvenske, skogfinske og norskfinske befolkningen. På den måten kan man si at den kollektive ansvars-diskursen er nåtidsorientert. I disse skildringene ligger også implisitt et oppgjør mot nasjonsbygging og nasjonalisme, ettersom det understrekes at Norge må ta et kollektivt ansvar for å lære av tidligere feil og erkjenne at det er behov for en forsoningsprosess i nåtiden. «Det er helt essensielt at folk tar innholdet inn over seg: Slik har mennesker faktisk blitt behandlet i landet vårt i ganske nær fortid.»⁷⁹ I diskursen inngår også perspektiver om at forsoningen angår hele den norske befolkningen, samt at «det norske storsamfunnet» vil merke konsekvensene dersom forsoning ikke finner sted.

Den fjerde og siste identifiserte diskursen i analysens utvalg omhandler hvordan fornorskingsprosessen ikke er avsluttet, men fortsatt pågår i dag. Slik er også denne diskursen nåtidsorientert. Eksempler fra analyse materialet inkluderer koblinger til Fosen-saken og utfordringer knyttet til reindrift der og i andre områder, og beskrivelser av språktap blant samer og kvener i dag. Fosen-saken blir nevnt i flere artikler som et eksempel på pågående urett mot samer og blir beskrevet som en «tillitskrise» mellom den norske stat og den samiske befolkningen.⁸⁰ En rekke nyhetssaker hadde innslag der representanter for de tre folkegruppene, deriblant sametingspresidenten, ledere for samiske ungdomsorganisasjoner og representanter for Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL), ble intervjuet om funnene i rapporten og mulighetene for forsoning. Deres synspunkter var ofte kritiske og knyttet til den da pågående Fosen-saken. Det ble stilt mange spørsmål ved relevansen av rapporten midt i den pågående kampen mot statens omfattende geografiske og antallsvisse inngrepsplaner generelt, og Fosen-saken spesielt. Elle Nystad, en av lederne for demonstrasjonene, fryktet at rapporten ville bli skrinlagt og «krysset av på statens sjekkliste».⁸¹ Tom Kappfjell, tidligere politisk rådgiver for regjeringen, sa: «Samene har jo alltid måttet tilpasse seg. Vi tilpasset oss ny religion, vi tilpasset oss en ny måte å leve på, nå er det andre sin tur å tilpasse seg oss.»⁸²

I tillegg til de fire identifiserte diskursene er det er par andre perspektiver som kommer fram i artiklene. I noen artikler åpnes det opp for tvil om tiltakene kommisjonen foreslår, er nok for å oppnå forsoning. Dissensen blant kommisjonens medlemmer nevnes også et par steder, og én kronikk sår tvil om Høybråtens egnethet som leder for kommisjonen.⁸³ Videre handler to av artiklene om konflikter innad i de samiske miljøene og om samisk identitetspolitikk.⁸⁴ Det er også noen artikler som nevner hvordan kvener/norskfinner og skogfinner som minoritetsgrupper har blitt og fortsatt blir oversett, i større grad enn den samiske befolkningen.

Et gjennomgående trekk ved mediedekningen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport er de få sivilsamfunnsstemmene, altså perspektiver som ikke målbæres av offisielle representanter for det norske eller samiske samfunnet. Dette kommer til uttrykk i tema – de aller fleste artiklene handler om overleveringen av selve rapporten, fornorskningen, tiltak og pågående urett i et politisk lys, men også

Angripes fra alle kanter

Reindriftssamene i Norge sloss for å overleve. Store og små utbygginger gjør hverdagslivet vanskeligere for hver dag. Og Sannhetskommisjonen kommer neppe til å gjøre hverdagen bedre, mener reindrift-samer TV 2 har møtt i Midt-Norge.

KÅLVINGSTED: Det er bakgrunnsbild for miniatyra og minner Tor Enok Larsen må sjekke forhørsene, selv om skuterforholdene ikke er optimale. Foto: Finn-Ove Hølgrensen / TV 2

– Det er flint og flott at de går tilbake i tid og ser på det som har skjedd. Men for oss fortsetter denne uretten. Vi kan ikke forsone oss med ting som fremdeles pågår. Det er vanskelig. Det hjelper ikke oss i dag hvis det bare fortsetter, sier han.

– Vi mister areal og blir pressa og skjøvet på hele tida, sier Larsen, som har tre barn som han håper kan fortsette driften, fortsette i næringa. For selv om det ser dystert ut, har han ikke tenkt å gi opp.

11. oktober 2021 felte Høyesterett en historisk dom over landets største vindkraftverk: Norske myndigheter brøt menneskerettighetene da de ga klarsignal til å bygge Fosen-kraftverket, lød den enstemmige konklusjonen.

– En stor bekymring jeg har, er at det bare forblir en rapport og et papirstykke som blir en sjekkliste for den norske stat. At «nå har vi gravd fram sannheten og gjort vårt».

Nystad mener det er viktig at flere unge nå får kunnskap om hva som har skjedd, og at man også ser at forforskninga har gått ut over den yngre generasjonen.

– En av de største utfordringene mange unge samer føler på i dag er at vi mangler en del kunnskap om vårt eget språk, historie og kultur på grunn av forforskninga, sier Nystad og legger til:

«Vi kan ikke forsone oss med ting som fremdeles pågår», sa Tor Enok Larsen til TV2 (01.06.03).

i bruk av kilder – det er få artikler som har intervjuet eller refererer til kilder i sivilsamfunnet. Det finnes likevel et par unntak. Av 21 tekster er det tre artikler som belyser saken fra sivilsamfunnets perspektiv gjennom tematikk og bildebruk.⁸⁵ Temaet i disse artiklene er utfordringer knyttet til reindrift, og de har alle samiske reineiere som kilder. I én annen artikkel er det intervjuet en samisk kvinne, kort helt i slutten av artikkelen, men ellers er det kun referert til elitekilder, her i betydningen av politikere,⁸⁶ noe som igjen understreker den gjennomgående mangelen på vanlige folks stemmer.

Det finnes et par tilfeller der historien om forforskningen belyses fra et sivilsamfunnsperspektiv. Høybråten beskriver i en kronikk⁸⁷ og i radioinnslaget⁸⁸ hvordan samiske barn i Røros-området i andre halvdel av 1800-tallet ble tatt bort fra foreldrene sine og satt bort til familier blant den norske majoritetsbefolkningen. Bildebruken i de fleste av artiklene gjenspeiler imidlertid mangelen på et slikt perspektiv, ettersom artiklene stort sett inkluderer bilder av offisielle personer, Dagfinn Høybråten og resten av kommisjonen, stortingspresident Masud Gharakhani og sametingspresident Silje Karine Muotka under presentasjonen av kommisjonens rapport. Også her finnes det derimot et par unntak, som et bilde av en klasse med samiske barn fra 1950-årene,⁸⁹ samt bilder av samiske privatpersoner i fire artikler.⁹⁰

I denne mangelen på et sivilt perspektiv, til tross for noen unntak, gjenkjennes en tendens nyhetsmediene har til å prioritere eliter i nyhetsdekningen ved å dele historiene til dem som allerede er i maktposisjoner,⁹¹ mens problemer som angår marginaliserte grupper og stemmer, har en tendens til å bli oversett. Til tross for at et fåtall av artiklene inkluderer sivile stemmer fra den samiske, kvenske, skogfinske og norskfinske befolkningen, kan det likevel argumenteres for at tekstene i utvalget representerer

NYTT

Sannhetsrapport: Kirken drev etterretning mot kvenene

FUNN: Den norske kirke drev etterretning mot kvener på 1930-tallet, ifølge Sannhets- og forsoningskommissjonen.

KIRKELEDERE: Tre ledere i Den norske kirke var tilstede da Sannhets- og forsoningskommissjonen la fram sin rapport torsdag. (Fra v.) Sara Ellen Anne Eira, leder for Samisk kirkedåd, preses Olav Fytkje Tveit og Kristin Gunleikrud Raamu. (Foto: Guro Asdal Mølnhagen)

KOMMENTAR

Overgrep i Guds navn

Det er rystende å lese hvor brutal fornorskingsprosessen var, som storsamfunnet utsatte samer, kvener og skogfinner for. Kirken deltok og lot seg bruke i alvorlige overgrep i Guds navn. Det gir kirken et særlig ansvar for å bidra til å reparere skader og søke forsoning.

Berit Aalborg
POLITISK REDAKTØR

KIRKENES: Samer avbildet på kirkeetappa i Sør-Varanger kirke fra cirka år 1900. I juni 2023 la Sannhets- og forsoningskommissjonen fram sin rapport. (Foto: Ellisiv Rønning Wessel/Grenselandsmuseet)

I Sannhets- og forsoningskommissjonens rapport kom det frem at Den norske kirke drev etterretning mot kvener på 1930-tallet (*Vårt Land*, 01.06.23). «Kirken deltok og lot seg bruke i alvorlige overgrep i Guds navn». Kirken har derfor «et særlig ansvar for å bidra til å reparere skader og søke forsoning», skrev politisk redaktør Berit Aalborg i *Vårt Land*, på dagen da Sannhets- og forsoningskommissjonens rapport ble lagt frem (01.06.23).

et søkelys på utfordringer som angår minoritets- og urbefolkningen.

Ettersom Fosen-saken ble satt på dagsordenen gjennom demonstrasjoner i Oslo i dagene etter at rapporten var overlevert Stortinget, kom konfliktene om landrettigheter i sentrum for flere nyhetssaker og artikler. Både den kommersielle allmennkringkasteren TV2 og nisjeavisen *Klassekampen* publiserte reportasjer som beskriver utfordringene samisk ungdom møter når de prøver å opprettholde reindriften som levebrød. *Klassekampen*, i tillegg til å referere til dokumentasjonen av de historiske overgrepene og rasismen i rapporten, kjørte flere artikler om de pågående konfliktene mellom reindrift og næringsinteresser, særlig vindkraftindustrilegg. *Dagsavisen* fokuserte på rapporten ved å rette oppmerksomheten mot de hemmelige kontraktene som reindriftsutøverne måtte signere for å få erstatning for tapte landområder.

Et siste tema i riksdekkende medier var dissensen fra kommisjonsmedlem Aslak Syse.⁹² Dissens og konflikt var kontinuerlig til stede i den offentlige debatten – særlig i mindretall og lokale/regionale medier – før overleveringen av rapporten. Ingenting var kjent om interne konflikter i kommisjonen, da bare to personer, kommisjonslederen og sekretariatets leder, kom med offentlige uttalelser i løpet av kommisjonens arbeidsperiode. Som forventet vakte dissensen medieoppmerksomhet. *Morgenbladet* kommenterte Syses dissens, særlig i forskjellen mellom tilstiltet assimilering og konsekvenser av tidligere urettferdighet mot urfolk og nasjonale minoriteter. I en kommentar i *Aftenposten* ble det spekulert i at interne konflikter og trusler om flere dissenter hadde dempet beskrivelsen av fornorskingspolitikken i sluttrapporten.

Noen av nisjemediene innrammet mediedekningen av kommisjonen annerledes. Den kristne avisen *Vårt Land* skilte seg ut ved å sette søkelyset på kirkens rolle i assimilering- og fornorskingsprosessene. I flere saker, nyheter så vel som kronikker, blir kirkens ansvar som institusjon og dens topplederes handlinger undersøkt og vurdert som overgrep og forbrytelser mot samer som urfolk og de nasjonale minoritetene.

Diskusjon

Når vi går tilbake til våre forskningsspørsmål, spurte vi først hvordan kommisjonen tilrettela for eller initierte medieoppmerksomhet, og dermed muligheter for publikum til å få innsikt i kommisjonens pågående arbeid, prioriteringer og funn underveis i arbeidet. Tidligere studier har pekt på at de landsdekkende nyhetsmediene hadde lite dekning av kommisjonens arbeid, og denne studien støtter dette. I løpet av sin arbeidsperiode på fem år valgte Sannhets- og forsoningskommisjonen arbeidsform og strategi for kommunikasjon som i praksis ga få informasjonssubsidier, det vil si historier, pressemeldinger, intervjuer, tilgang til kommisjonens medlemmer eller referater fra interne møter eller publiserte foreløpige rapporter. Som nevnt var det i hovedsak kommisjonslederen og sekretariatslederen som var tilgjengelige for intervjuer fra nyhetsmediene i denne perioden. Kommisjonen jobbet dels ved å møte lokalbefolkningen i åpne småskalamøter der de snakket om hvordan de jobbet, dels i lukkede arbeidsmøter der mediene ikke hadde adgang.

Kommisjonslederen ga noen få intervjuer til nyhetsmediene og deltok i enkelte programmer på radio og fjernsyn, blant annet ett intervju i forbindelse med Fosen-demonstrasjonene i februar 2023, og flere rundt overleveringen av rapporten. Når det gjelder agendabygging, timing og forberedelse av media og publikum for mottak av rapporten, er det få tegn på at slike verktøy for å involvere offentligheten ble brukt. Følgelig hadde mediene svært få muligheter til å følge de interne prosessene, holde kommisjonen ansvarlig for dens valg, eller rette oppmerksomheten mot kommisjonens valg og de tilsiktede og utilsiktede konsekvensene av disse. Som omtalt i noen av medieoppslagene ovenfor, som for eksempel i *Morgenbladets* kommentar om konfliktene internt i kommisjonen, kan interne konflikter innad i kommisjonen om definisjonen og beskrivelsen av fornorskning ha påvirket sluttrapporten. Som vi har sett, fikk rapporten relativt mye oppmerksomhet da den ble publisert, men kommisjonens forslag om oppgjør og forsoning var få og ganske vage når det gjaldt konkrete tiltak.⁹³ Den norske sannhetskommisjonen skilte seg på dette punktet fra kommisjoner som har brukt kontinuerlig mediekontakt som kommunikasjons- og formidlingskanal.⁹⁴

Vårt andre forskningsspørsmål, om når og hvilke medier som rapporterte om kommisjonen, viser at mediedekningen toppet seg rundt innleveringen av rapporten. Dette var ikke uventet, og spesielt ikke med den strategien som kommisjonen selv valgte med ikke å publisere delrapporter og funn underveis. Dermed fikk mediedekningen samme preg: Den endelige rapporten ble den store nyheten. Vi antydte tidligere at overleveringen, gitt relativt stor medieoppmerksomhet, direktesending fra Stortinget, og de samtidige Fosen-markeringene og opplesningen av rapporten på Nationaltheatret, hadde likheter med en mediebegivenhet, slik Dayan og Katz beskrev den.⁹⁵ Overleveringen var planlagt og direktesendt på NRK og hadde klare seremonielle trekk ved at stortingspresidenten tok imot rapporten på vegne av nasjonalforsamlingen og representanter for det norske og det samiske politiske systemet deltok. Men i likhet med Evans, som analyserte begivenheter knyttet til den sør-afrikanske sannhetskommisjonens virksomhet⁹⁶, fant vi at den medialiserte norske seremonien manglet vesentlige kjennetegn på en mediebegivenhet. Varigheten av seremonien var kort, og selv med de tilknyttede begivenhetene hadde den verken potensial eller mulighet til å samle et stort publikum. Til det var problematikken for kompleks og konfliktfull, som Evans og Hayner også påpeker.⁹⁷ Likevel ble rapporten en nyhetsbegivenhet, og alle typer medier laget en eller flere saker, kommentarer, nyhetsartikler og intervjuer. Medieoppmerksomheten fra riksdekkende medier avtok etter omtrent en uke, mens lokale, regionale og minoritets-medier holdt kommisjonen på dagsordenen gjennom lengre tid.

Den tredje problemstillingen stilte spørsmål om hvordan rapporten ble kommentert og rapportert av landsdekkende nyhetsmedier. Som vist over fant vi at mediedekningen gjenga hovedfunnene og ga

rom for både nyhetsrapportering og kommentarer om samiske og andre minoritetsspørsmål de første dagene etter innsendelsen. Dekningen fulgte velkjente mønstre i nyhetslogikken: Oppslagene prioriterte konflikt. Pressemeldingene og uttalelsene i rapporten belyste overgrep og hard assimilering, og Fosen-demonstrasjonene illustrerte at de den gang pågående konfliktene om vindkraftverkene på Fosen drev mye av rapporteringen. Nyhetsdekningen var også hierarkisk, i den forstand at rapporten fikk mye større dekning i samiske, kvenske og lokale og regionale medier i nord enn den fikk i landsdekkende medier. Dekningen var preget av overskygging av saker kategorisert som minoritets- og urfolksspørsmål, og dermed klassifisert som uten større nyhetsverdi for annet enn små segmenter av de landsdekkende nyhetsmedienes publikum.⁹⁸ Nærlesingen av de landsdekkende nyhetsmedienes artikler rundt overleveringsdatoen viser at majoritetsmediene likevel fikk fram hovedtrekkene i kommisjonens rapport, den historiske uretten og fornorskingen, mangelen på implementering av tiltak, pågående urett og konflikter, men også at artiklene – som forventet ut fra nyhetslogikken – var dominert av elitekilder og offisielle representanter, med noen få unntak. Diskursanalysen viste at rapportens innhold knyttet til anerkjenning av urett, behovet for handling og for at majoritetsbefolkningen tar ansvar for å tilegne seg kunnskap om konsekvensene av den tidligere og fortsatt pågående fornorskingsprosessen, ble gjenstand for både rapportering og debatt. De fire diskursene vi identifiserte i mediedekningen, har mye til felles med funnene fra analysene til Nagy og Gillespie og James fra Canada.⁹⁹ Vi finner at anerkjenning av urett og behov for forsoning og kunnskap trekkes fram, men at kommentarene er vage og uklare på forsoning og videre tiltak. Trekker vi inn perspektivet om offentlig lytting, finner vi tegn på at majoritetsmediene lyttet og videreformidlet kommisjonens funn av urett i mediedekningen, men det er svært kortvarig, og bare et lite fåtall av riksmidlene hadde mer enn et eller to oppslag rundt framleggingen. Det må også legges til at kommisjonens funn har vært godt dokumentert og godt kjent i de samiske og kvenske samfunnene. Saker om urett og overgrep har vært fortalt i familier, noen ganger tatt til retten, omtalt i samiske og norske medier og brakt inn for Stortinget i over hundre år, også av Sametinget de siste tiårene.

Det vi har sett ovenfor, viser at Sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid og rapport aktualiserer spørsmål om hvordan stemmene til dem som har vært og er mål for marginaliserende offentlig politikk, slipper til i offentlige samtaler og diskusjoner. Samtidig har kommisjonslederen konkludert med at fornorskningen fortsatt pågår,¹⁰⁰ noe som aktualiserer spørsmål knyttet til hvordan offentlige systemer fortsatt virker marginaliserende og dermed resulterer i at fornorskningen fortsatt pågår. Denne vinklingen er lite framtrædende både i kommisjonsrapporten¹⁰¹ og i medieoppslag. I dette spenningsfeltet mellom virkninger og årsaker kunne media ha tatt en rolle knyttet til å sette søkelys på hvilke sannheter og rettferdigheter som vektlegges, hvilke behov for strukturelle endringer i samfunnet som eventuelt avdekkes, og hvilke som forblir skjult, og hvilket utvalg av tiltak som aktualiseres og tematiseres.

Konklusjon

Analysene våre av mediedekningen av Sannhets- og forsoningskommisjonen viser at kommisjonens arbeid hadde relativt liten mediedekning, både i løpet av de fem årene den arbeidet og ved overleveringen av rapporten. Selv om vi finner en stor økning i dekingen i dagene rundt overleveringen, 1. juni 2023, er interessen spesielt fra landsdekkende norske medier kortvarig, og saken forsvinner fort fra den nasjonale nyhetsagendaen. Vi finner forklaringene til dette både i de teoretiske perspektivene og i de empiriske analysene. Kommisjonens saksfelt, oppgjør med tidligere tiders urett, diskriminering og assimilering av det samiske urfolket og de etniske minoritetene kvener/norskfinner og skogfinner, er temaer som sjelden får stor plass i norske medier. Vår undersøkelse viser at minoritetsmedier, lokale og regionale medier deket disse saksområdene i langt større omfang enn landsdekkende majoritetsmedier. Når Sannhets- og

forsoningskommisjonen i tillegg valgte en arbeidsform som i liten grad involverte nyhetsmediene i det pågående arbeidet og produserte svært få informasjonssubsidier, ble mediedekningen også marginal. Kommisjonens arbeidsform samsvarte med hvordan norske offentlige utvalg eller granskingskommisjoner vanligvis opererer: Det oppnevnes parts- og ekspertsammensatte utvalg som kommer fram til en rapport som så offentliggjøres og dekkes i tråd med rapportens nyhetsverdi. Det skjedde også her. Men det kunne vært annerledes: Mandatet ga kommisjonen i oppgave å formidle kunnskapen den fikk fram, som et virkemiddel for å etablere og formidle en felles historieforståelse av fornorskningen. Analysen av dekingen rundt overleveringen av rapporten viste at nyhetsmediene til en viss grad fikk fram at fornorskningens konsekvenser hadde implikasjoner for hele samfunnet i form av kultur- og språktap, pågående assimilering, hets og rasisme, pågående og økende konflikter om «det grønne skiftet» og (forvaltning av) landområder, bevaring av natur og tradisjonsbærende næringer. Dette er tema som kommisjonen kunne ha løftet fram gjennom hele sin arbeidsperiode, men som nå ble redusert til den korte perioden som rapporten var på de landsdekkende mediernes dagsorden.

Det analysen også viser, er at medierapporteringen fulgte forventede og veletablerte mønstre for nyhetsproduksjon: Dekningen av rapportens arbeid var hierarkisk, elitedominert og orient mot hendelser og ikke prosessen. Denne konklusjonen er ikke uventet, men vi fant også få spor av at journalistikken utøvde et kritisk blikk på kommisjonens arbeidsform og produkt. Dissensen fra ett medlem ga opphav til enkelte nyhetsoppslag, men kun én kommentator kommenterte kommisjonens mandat, arbeidsform og sammensetning og stilte spørsmål om dette kunne ha formet utfallet av kommisjonens arbeid.

Svaret på vårt spørsmål om hvorfor den journalistiske interessen for Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport og arbeid var begrenset, finner vi altså både i saksfeltet, i nyhetslogikken og i kommisjonens valg av rutinepolitikken arbeidsform. Gitt at liten medieoppmerksomhet kan bidratt til mangelen på offentlig engasjement med kommisjonens funn og forslag, og kan ha hindret potensialet for forsoning, håper vi på mer interesse for Stortingets behandling. Videre forskning bør utforske den potensielle effekten som mangelen på mediedekning har på offentlig engasjement og oppfatninger av kommisjonen, og se på hvordan tidligere og pågående kommisjoner internasjonalt praktiserer åpenhet og inkludering.

Noter

- 1 Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023
- 2 Stanton 2011: 8
- 3 Andrews 2003
- 4 McCallum og Waller 2021: 8; Stanton 2011
- 5 NRK, 23. mars 2017
- 6 Representantforslag 30 S (2016–2017)
- 7 Innst. 493 S (2016–2017), se Habbestad 2023 om konsultasjonene
- 8 Innst. 408 S (2017–2018)
- 9 Til forskjell fra Norge ble det i Sverige valgt å opprette to separate kommisjoner for henholdsvis samer og tornedalingar, kvæner og lantalauset, og med ulike mandat, mål og sammensetninger.
- 10 Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023: 127
- 11 Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023: 664–667)
- 12 Innst. 408 S (2017–2018): 4
- 13 Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023: 120–122
- 14 Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023: 122
- 15 HR-2021-1975-S
- 16 Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023
- 17 Prasser 2021
- 18 Stanton 2022: 133

- 19 Hayner 2011: 145
- 20 Stanton 2011: 10
- 21 Stanton 2011: 11
- 22 Andrews 2003
- 23 Hayner 2011: 75–77
- 24 Anderson 2006
- 25 Andresen mfl. 2021
- 26 de Costa 2017
- 27 Niezen 2017
- 28 Nagy og Gillespie 2015: 6
- 29 Nagy og Gillespie 2015: 24
- 30 Nagy og Gillespie 2015: 31
- 31 James 2017: 365–366
- 32 Nagy og Gillespie 2015; James 2017
- 33 Se f.eks. Allern mfl. 2021; Sjøvaag 2020; Hornmoen og Steensen 2021
- 34 Se f.eks. Harcup og O'Neill 2017
- 35 Galtung og Ruge 1965
- 36 Carilli 2021; Thorbjørnsrud og Figenschou 2016; Ranji og Archetti 2024
- 37 Waller mfl. 2020
- 38 Vranic og Skogerbø 2022
- 39 Josefsen og Skogerbø 2011; Skogerbø mfl. 2019
- 40 Cottle 2000; Dreher og Waller 2021; Hess og Waller 2020
- 41 Se f.eks. Kovach 2009; Jensen 2019
- 42 Ijäs 2011
- 43 Kiouisis mfl. 2015; Boumans 2018
- 44 Skogerbø mfl. 2024; McCallum mfl. 2023
- 45 Allern 1997: 72
- 46 Broderstad og Josefsen 2023
- 47 Stanton 2011; Stanton 2022; de Costa 2017
- 48 Dreher 2009
- 49 Dreher og Waller 2021
- 50 Husband 1996: 2000
- 51 Dreher 2009
- 52 Nagy og Gillespie 2015; James 2017
- 53 Fjellheim 2023
- 54 Costera Meijer 2013; Wasserman 2013
- 55 O'Donnell 2009
- 56 Wasserman 2013
- 57 McCallum og Waller 2021
- 58 TRUCOM (2019–2024) var ledet av Eva Josefsen og finansiert av Norges forskningsråd.
- 59 Samme debatt-/meningsinnlegg har ofte blitt publisert i et mangfold av aviser, spesielt i Nord-Norge. Måten disse har blitt tatt med i datainnsamlingen på, er at alle ulike aviser er blitt talt, selv om debatt-/meningsinnlegget også er publisert i en annen avis.
- 60 Vranic og Skogerbø 2022
- 61 Hågvar 2007: 18
- 62 Jørgensen og Phillips 1999: 17
- 63 Jørgensen og Phillips 1999: 9
- 64 Fairclough 2010: 381
- 65 Hågvar 2007: 17
- 66 Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023: 122
- 67 Vranic og Skogerbø (2022)
- 68 Vranic og Skogerbø 2022
- 69 Vranic og Skogerbø 2022
- 70 Høybråten, 1. juni 2023

- 71 Høybråten, 1. juni 2023
72 Stanghelle, 1. juni 2023
73 Dagbladets lederavdeling, 1. juni 2023
74 Haraldsen mfl., 1. juni 2023
75 Gullestad mfl., 3. juni 2023
76 Fadnes mfl., 3. juni 2023
77 Stanghelle, 1. juni 2023
78 VG, 1. juni 2023
79 VG, 1. juni 2023
80 Se f.eks. Gullestad mfl., 3. juni 2023
81 Aarsæther mfl., 2. juni 2023
82 Hågensen, 1. juni 2023
83 Bonde, 2. juni 2023
84 Trampe, 2. juni 2023; Rapp, 2. juni 2023
85 Gullestad, 1. juni 2023; Hågensen, 1. juni 2023; Fadnes mfl., 3. juni 2023
86 Haraldsen mfl., 1. juni 2023
87 Høybråten, 1. juni 2023
88 Dagsnytt 18, 1. juni 2023
89 VG, 1. juni 2023
90 Haraldsen mfl., 1. juni 2023; Gullestad, 1. juni 2023; Hågensen, 1. juni 2023; Fadnes mfl., 3. juni 2023
91 Galtung og Ruge 1965; Allern mfl. 2021
92 Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023: 662–663
93 Josefsen mfl. 2024
94 Skogerbø mfl. 2024
95 Dayan og Katz 1994
96 Evans 2016
97 Evans 2016; Hayner 2011
98 Harcup og O'Neill 2017
99 Nagy og Gillespie 2015; James 2017
100 VG, 3. februar 2023
101 Josefsen mfl. 2024

Referanser

- Allern, S. (1997). *Når kildene byr opp til dans: et søkelys på profesjonelle kildeorganisasjoners mediestrategier og nyhetsinnflytelse*. Oslo: Pax forlag.
- Allern, S., Blach-Ørsten, M., Kantola, A. og Pollack, E. (2021) Development trends and challenges in Nordic political journalism. I Skogerbø, E., mfl. (red.), *Power, Communication, and Politics in the Nordic Countries*, s. 135–154. Göteborg: Nordicom.
- Anderson, B. (2006). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. New York: Verso.
- Andresen, A., Evjen, B. og Ryymin, T. (2021). *Samenes historie fra 1751–2010*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.
- Andrews, M. (2003). Grand national narratives and the project of truth commissions: a comparative analysis. *Media, Culture and Society*, 25(1), 45–65. <https://doi.org/10.1177/0163443703025001633>
- Boumans, J. (2018) Subsidizing the news? *Journalism Studies* 19(15), 2264–2282.
- Broderstad, W.G og Josefsen, E. (2023) The Norwegian trc. Truth, Reconciliation, and Public Engagement. *International Journal on Minority and Group Rights*, 31(2), 205–232. <https://doi.org/10.1163/15718115-bja10120>
- Carilli T (2021) Marginalized voices in the global media dialogue. I Powers, M. (red.), *Oxford research encyclopedia of communication*. Oxford: Oxford University Press.

- Costera Meijer, I. (2013). When news hurts: The promise of participatory storytelling for urban problem neighbourhoods. *Journalism Studies (London, England)*, 14(1), 13–28. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2012.662398>
- Cottle, S. (2000). *Ethnic minorities and the media: changing cultural boundaries*. Maidenhead, Berkshire: Open University Press.
- Dayan, D. og Katz, E. (1994). *Media Events: The Live Broadcasting of History*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- de Costa, R. (2017). Discursive institutions in non-transitional societies: The Truth and Reconciliation Commission of Canada. *International Political Science Review*, 38(2), 185–199. <https://doi.org/10.1177/0192512116667729>
- Dreher, T. (2009). Listening across difference: Media and multiculturalism beyond the politics of voice. *Continuum*, 23(4), 445–458. <https://doi.org/10.1080/10304310903015712>
- Dreher, T. og Waller, L. (2021). Enduring silence: racialized news values, white supremacy and a national apology for child sexual abuse. *Ethnic and Racial Studies*, 1–22. <https://doi.org/10.1080/01419870.2021.1971732>
- Evans, M. (2016). Televising South Africa's Truth and Reconciliation Commission: what liveness tells us about the commission; what the commission tells us about liveness. *Media, Culture og Society*, 38(5), 704–720. <https://doi.org/10.1177/0163443715620926>
- Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language* (2.utg.). Harlow: Longman.
- Fjellheim, E. M. (2023). «You Can Kill Us with Dialogue:» Critical Perspectives on Wind Energy Development in a Nordic-Saami Green Colonial Context. *Human Rights Review*, 24(1), 25–51. <https://doi.org/10.1007/s12142-023-00678-4>
- Galtung, J. og Ruge, M. H. (1965). The Structure of Foreign News. *Journal of Peace Research*, 2(1), 64–91. <http://www.jstor.org/stable/423011>
- Habbestad, A. D. (2023). *From ideas to final mandate: An analysis of the process of formulating the Norwegian TRC mandate and the idea systems at play* [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. Munin Vitenarkiv. <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/29449/thesis.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- Hayner, P.B. (2011). *Unspeakable Truths: Transitional Justice and the Challenge of Truth Commissions*. New York: Routledge.
- Hess, K. og Waller, L. (2020). Moral compass: How a small-town newspaper used silence in a hyper-charged controversy. *Journalism*, 21(4), 574–590. <https://doi.org/10.1177/1464884919886441>
- Hornmoen, H., og Steensen, S. (2021). *Journalistikkens filosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Husband, C. (1996). The right to be understood: Conceiving the multi-ethnic public sphere. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 9(2), 205–215. <https://doi.org/10.1080/13511610.1996.9968484>
- Husband, C. (2000). Recognising diversity and developing skills: The proper role of transcultural communication. *European Journal of Social Work*, 3(3), 225–234. <https://doi.org/10.1080/714052826>
- Hågvar, Y. B. (2007). *Å forstå avisa: Innføring i praktisk presseanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ijäs, A. J. (2011). *Sámi preassahistorjá : Muitalægje rájes Ávvira rádjái/Samisk pressehistorie: fra Muitalægje til Ávvir. Kárášjohka, ČálliidLágádus*.

- Innst. 408 S (2017–2018) *Innstilling fra Stortingets presidentskap om mandat for og sammensetning av kommisjon som skal granske fornorfningspolitikk og urett ovenfor same, kvener og norskfinner*. Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2017-2018/inns-201718-408s/?all=true>
- Innst. 493 S (2016–2017). *Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om representantforslag om en sannhetskommisjon for fornorfningspolitikk og urett begått mot det samiske og kvenske folk i Norge*. Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2016-2017/inns-201617-493s/?all=true>
- James, M. (2017). Changing the Subject: The TRC, Its National Events, and the Displacement of Substantive Reconciliation in Canadian Media Representations. *Journal of Canadian Studies*, 51(2), 362–397. <https://doi.org/10.3138/jcs.2016-0011.r1>
- Jensen, E. M. (2019). Indigenous methodologies and philosophies in academia. *Dutkansearvvi dieđalaš áigečála* 3(2), 173–191.
- Josefsen, E., Broderstad, E.G. og Hernes, H.K. (2024). Sannhet for forsoning? Om den norske sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. *Nytt norsk tidsskrift*, 4(1), 72–81. <https://doi.org/10.18261/nnt.41.1.8>
- Josefsen, E. og Skogerbø, E. (2011). Den samiske offentligheten: mediedekningen av sametingsvalgkampen 2009. I Josefsen, E. og Saglie, J. (red.), *Sametingsvalg. Velgere, partier, medier*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Jørgensen, M. W. og Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag/Samfundslitteratur.
- Kiousis, S., Kim, J. Y., Ragas, M., Wheat, G., Kochhar, S., Svensson, E., og Miles, M. (2014). Exploring New Frontiers of Agenda Building During the 2012 US Presidential Election Pre-Convention Period: Examining linkages across three levels. *Journalism Studies*, 16(3), 363–382. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2014.906930>
- Kovach, M. (2021) *Indigenous Methodologies: Characteristics, Conversations, and Contexts* (2nd edn.). Toronto, ON: University of Toronto Press.
- McCallum, K. og Waller, L. (2021). Truth, reconciliation and global ethics. I Ward, S.J.A. (red.), *Handbook of Global Media Ethics*. Springer Nature Switzerland AG <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-319-32103-5>
- McCallum, K., Waller, L. og Myers, A. (2023). Revelation, Reckoning and Recovery: Bearing Witness Proximally in Local Journalism. *Journalism Studies*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2023.2203754>
- Nagy, R. og Gillespie, E. (2015). Representing Reconciliation: A news frame analysis of print media coverage of Indian residential schools. *Transitional Justice Review* 1(3): 2.
- NRK (2017, 23. mars). Hemmelig notat avslører hvordan regjeringen vil unngå granskning av fornorfningskningen. **Hemmelig notat avslører hvordan regjeringen vil unngå granskning av fornorfningskningen – NRK Sápmi - samiske nyheter, kultur og underholdning**
- O'Donnell P (2009) Journalism, change and listening practices. *Continuum* 23(4): 503–517.
- Prasser, S. (2021) *Royal Commissions and public inquiries in Australia* (2nd edn.). Chatswood, N.S.W.: LexisNexis Australia.
- Ranji, B., og Archetti, C. (2024). The details that matter: Racism in Norwegian media during the Covid-19 pandemic. *Media, Culture og Society*, Online first. <https://doi.org/10.1177/01634437241241482>

- Sannhet- og forsoningskommisjonen. (2023). *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med forsoningspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner* (Dokument 19 (2022-2023)). <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf>
- Skogerbø, E., Josefsen, E. og Fjellström, A.-M. (2019). Indigenous Political Journalism in the Norwegian and Swedish Public Service Broadcasters. *Journalism Studies*, 20(7), 991–1008. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2018.1477550>
- Skogerbø, E., McCallum, K. og Dreher, T. (2024). Overshadowed voices in media reporting on truth-telling commissions. *Media, Culture og Society*, 01634437241276125. <https://doi.org/10.1177/01634437241276125>
- Sjøvaag, H. (2020). *Journalistikkens problem : demokrati, økonomi og teknologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stanton, K. (2011). Canada's truth and reconciliation commission: Settling the past? *International Indigenous Policy Journal*, 2(3), 2. <https://doi.org/10.18584/iipj.2011.2.3.2>
- Stanton, K. (2017). *Reconciling Truths: Reimagining Public Inquiries in Canada*. Vancouver: University of British Columbia Press, 2021. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral-proquest-com.mime.uit.no/lib/tromsoub-ebooks/detail.action?docID=6854099>.
- Stanton K. (2022). *Reconciling Truths: Reimagining Public Inquiries in Canada*. Vancouver: UBC Press.
- VG (2023, 3. februar). Høybråten slipper samisk-bombe: – Fornorskningen pågår fortsatt. [Høybråten slipper samisk-bombe: – Fornorskningen pågår fortsatt \(vg.no\)](https://www.vg.no/hoybraten-slipper-samisk-bombe--fornorskningen-pagar-fortsatt)
- Vranic, A. og Skogerbø, E. (2022). Silence, Voice, and Public Listening: Media Coverage of the Truth and Reconciliation Commission. *Journal of Global Indigeneity*, 6(3), 1–17. <https://www.journalofglobalindigeneity.com/article/55645-silence-voice-and-public-listening-media-coverage-of-the-truth-and-reconciliation-commission>
- Waller, L., Dreher, T., Hess, K., McCallum, K. og Skogerbø, E. (2020). Media Hierarchies of Attention: News Values and Australia's Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse. *Journalism Studies*, 21(2), 180–196. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2019.1633244>
- Thorbjørnsrud, K. og Figenschou, T.U. (2016). Do Marginalized Sources Matter? *Journalism Studies*, 17(3), 337–355.
- VG (2023). Viktig avdekking av hensynsløs fornorskning. Leder 1. juni 2023 <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/rlXwnR/viktig-avdekking-av-hensynsloes-fornorskning>
- Wasserman, H. (2013). Journalism in a new democracy: The ethics of listening. *Communicatio*, 39(1), 67–84. <https://doi.org/10.1080/02500167.2013.772217>

Appendiks: artiklene i undersøkelsens utvalg

- Aalborg, B. (2023, 1. juni). Overgrep i Guds navn. *Vårt Land*. <https://www.vl.no/meninger/kommentar/2023/06/01/overgrep-i-guds-navn/>
- Aarsæther, A., Bendixen, A. og Føleide, A. (2023, 2. juni). Rapport om fornorskninga: Frykter det bare blir en del av statens sjekkliste. *NRK*. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/frykter-rapporten-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen-bare-bli-en-stykke-papir-1.16430985>
- Bonde, A. (2023, 2. juni). Sannhets- og forsoningskommisjonen får krass kritikk fra eget medlem. *Morgenbladet*. <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/kommentar/2023/06/01/sannhets-og-forsoningskommisjonen-far-krass-kritikk-fra-eget-medlem/>

- Braanen, B. (2023, 2. juni). Tidsskille for minoriteter. *Klassekampen*. <https://klassekampen.no/utgave/2023-06-02/leder>
- Dagbladets lederavdeling (2023, 1. juni). En norsk skamplott. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/meninger/en-norsk-skamplott/79421910>
- Dagsnytt 18. (2023, 1. juni). Kritikk av fornorskingspolitikk. [radiosending]. *NRK P2*. https://radio.nrk.no/podkast/dagsnytt_atten/sesong/202306/I_63f45478-41bb-41fd-b454-7841bba1fd90
- Fadnes, I., Mosjøen og Bratlie, T.H. (2023, 3. juni). Slaget om Øyfjellet. *Klassekampen*. <https://klassekampen.no/artikkel/2023-06-03/slaget-om-oyfjellet>
- Fyen, S. (2023, 1. juni). Rapport: Vindkraftutbyggere har presset reindriftssamer til hysjkontrakter. *Dagsavisen*. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/politikk/2023/06/01/rapport-vindkraftutbyggere-har-preset-reindriftssamer-til-hysj-kontrakter/>
- Gullestad, F.H. (2023, 1. juni). Utslitt av å kjempe. *Klassekampen*. <https://klassekampen.no/artikkel/2023-06-01/utslitt-av-a-kjempe>
- Gullestad, F.H., Rapp, O. M. og Fadnes, I. (2023, 3. juni). Hard dom over Norge. *Klassekampen*, s.6-7.
- Haraldsen, S., Einarsdóttir, S. B., Nybø, K., Myrskog, L. M., Ballovara, M. og Varsi, T. (2023, 1. juni). Knallhard dom fra sannhetskommissjonen: – Noen vil bli rystet. *NRK*. https://www.nrk.no/sapmi/knallhard-dom-fra-sannhetskommissjonen_-_noen-vil-bli-rystet-1.16428615
- Høybråten, D. (2023, 1. juni). Tap og urett i statlig regi. *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/76LeRo/tap-og-urett-i-statlig-regi>
- Hågensen, F.O. (2023, 1. juni). Angripes fra alle kanter. *TV2*. <https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/angripes-fra-alle-kanter/15776230/>
- Lægland, M. og Sollerman, Y. S. (2023, 1. juni). Ny rapport om fornorsking av samer og minoriteter: – Har hatt alvorlige konsekvenser. *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/GMK7K6/ny-rapport-om-omstridt-fornorsking-av-samer-og-minoriteter-et-moerkt-kapittel-i-vaar-historie>
- Nordlund, E. (2023, 8. juni). Både samer og nordmenn kan trenge en Neil Young. *Nationen*. <https://www.nationen.no/bade-samer-og-nordmenn-kan-trenge-en-neil-young/o/5-148-368866>
- Rapp, O.M (2023, 2. juni). Maner til forsoning. *Klassekampen*. <https://klassekampen.no/artikkel/2023-06-02/maner-til-forsoning>
- Stanghelle, H. (2023, 1. juni). En skammens rapport. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/nQXdRL/en-skammens-rapport>
- Trampe, S.V. (2023, 2. juni). Samepolitikk er også politikk. *Dagsavisen*. <https://www.dagsavisen.no/debatt/kommentar/2023/06/02/samepolitikk-er-ogsa-politikk/>
- Tvedt, J.H., Sylte, T. og Bjåen, B.K. (2023, 1. juni). Kommisjonsrapport: Kirken drev etterretning mot kvenene. *Vårt Land*. <https://www.vl.no/nyheter/2023/06/01/kommisjonsrapport-kirken-drev-etterretning-mot-kvenene/>
- VG. (2023, 1. juni). Viktig avdekking av hensynsløs fornorsking. <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/rlXwnR/viktig-avdekking-av-hensynsloes-fornorsking>
- Vårt Land. (2023, 2. juni). Sannhet og forsoning. <https://www.vl.no/meninger/leder/2023/06/02/sannhet-og-forsoning/>

